

**הפרת הוראות חוק הנוער
(שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), התשל"א - 1971
בטיפול המשטרה בקטינים בירושלים המזרחית**

כתיבה ומחקר: עו"ד נסרין עליאן
בסיוע: אן סוציו, עו"ד קרן צפריר, מחמוד קראעין
מרץ 2011

תוכן עניינים

3.....	א. מבוא
3.....	ב. זימון לחקירה במשטרה
5.....	ג. מעצרי קטינים כאמצעי אחרון
7.....	ד. נוכחות הורה בחקירת קטינים
10.....	ה. מעצר וחקירה בשעות הלילה
12.....	ו. כבילת קטין עצור במקום ציבורי
13.....	ז. עיכוב ומעצר של קטינים שאינם ברי עונשין
15.....	ח. סיכום והמלצות

א. מבוא

1. על פי נתוני משטרת ישראל, למעלה מאלף ומאתיים קטינים פלסטינים תושבי ירושלים המזרחית נחקרו בחשד למעורבות בידויי אבנים בשנה האחרונה. על פי חוק הנוער אמורים היו קטינים אלה ליהנות מהגנות מיוחדות במהלך עיכובם מעצרם, וחקירתם על ידי המשטרה. ואולם, בפועל, נמנעו מרבים מהם הזכויות המגיעות להם כקטינים במסגרת ההליך הפלילי. מתלונות הקטינים עולה, כי המשטרה אינה מיישמת את הוראות חוק הנוער בטיפול בחשודים קטינים בירושלים המזרחית.
2. חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' 14), התשס"ח-2008 (להלן: "החוק", או "חוק הנוער"), נועד להתאים את הוראות החוק לאמנה הבין לאומית בדבר זכויות הילד ולחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. התפיסה העומדת בבסיס החוק היא זו המבקשת "להגן על זכויותיו של קטין כחשוד וכנאשם בביצוע עבירות, תוך התחשבות בכשריו המתפתחים, ובעקרון העל של טובת הקטין, כמו גם בשאיפה, העומדת בבסיסו של החוק להחזיר נער עבריין למוטב באמצעות דרכי הטיפול והענישה המפורטות בו."¹
3. החוק קובע נורמות וכללים למעצר קטינים ולחקירתם, שנועדו לשפר את ההגנה על זכויות הקטין ולהבטיח כי הטיפול בו לא יהיה כבעצור ונחקר בגיר אלא יותאם לצרכיו המיוחדים של הקטין.² נורמות אלה אמורות להתוות את אופן הטיפול המחייב של המשטרה בקטינים. **בפועל, בטיפול המשטרה בקטינים מירושלים המזרחית הפכו החריגים הקבועים בחוק לנורמה השולטת, וכתוצאה מכך לא נהנים הקטינים בירושלים המזרחית מההגנות שהחוק קובע.** השימוש השגרתי בחריגים לחוק הנוער במעצר ובחקירת קטינים מרוקן את החוק מתוכן ומשקף חוסר הפנמה של הוראות החוק במשטרה.
4. מסמך זה יתמקד בחריגה והפרות של המשטרה ביישום הדינים החלים על עיכוב ומעצר קטינים - הוראות חוק הנוער הנוגעות לחקירת חשודים ולמעצר (פרק ג' לחוק), פקודת המטה הארצי מס' 14.01.05 "עבודת המשטרה עם קטינים", ופקודת המטה הארצי 14.01.34 "עיכוב, מעצר ושחרור".

ב. זימון לחקירה במשטרה**הכלל:**

סעיף 19(א) לחוק:

"קטין החשוד בביצוע עבירה, יוזמן לחקירה וייחקר בידיעת הורהו..."

סעיף 19(ג) לחוק:

"הגיע קטין חשוד לתחנת המשטרה או הובא אליה, כשאינו עצור, לפי הוראות סעיף 67(ב) לחוק המעצרים [עיכוב קטין במקום - נ"ע], או נעצר קטין חשוד, יודיע על כך הקצין הממונה, בלא דיחוי ולאחר שיידע את הקטין כי בכוונתו לעשות כן, להורהו"

¹ הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' 14), התשס"ו-2006, הצעות חוק הממשלה 244, 12.6.2006, עמ' 468.

² הצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) (תיקון מס' 14) (מעצר קטינים), התשס"ח-2008, הצעות חוק הכנסת 221, 24.3.2008, עמ' 254.

5. **ההוראה שקובע החוק היא שקטין החשוד בביצוע עבירה יוזמן לחקירה.** השימוש בזימונים לחקירה בצורה מסודרת חשוב במיוחד במקרה של חקירת קטינים, היות וכך מתאפשר לקטין להתכונן נפשית לקראת החקירה, ולהורי הקטין להתפנות מבעוד מועד על מנת להתלוות אליו לחקירה ולהיות נוכחים במהלכה.
6. **עיכוב או מעצר של קטין לצורך הבאתו לחקירה הינו צעד קיצוני המלווה בפגיעה חמורה בחירותו של הקטין, מחזק את תיוגו כעבריין ועלול לגרום לנזקים נפשיים לקטינים.** למרות שמדובר בצעד חמור וחריג, הפכו העיכוב והמעצר לאמצעים השגרתיים לטיפול בקטינים בירושלים המזרחית החשודים ביידי אבנים. פרקטיקה זו מתעלמת גם מהוראת פקודת המטה הארצי מס' 14.01.34 בעניין עיכוב, מעצר ושחרור הקובעת, כי "ככלל, במקום שאין בכך כדי להפריע להמשך הטיפול המשטרתי, יש להעדיף זימונו של אדם לתחנת המשטרה, על פני הדרישה להילוות לשוטר." הקפדה על מילוי הוראה זו חשובה על אחת כמה וכמה במקרה של חקירת קטינים.
7. **עיכובו של קטין והבאתו לתחנת המשטרה לצורך חקירה אפשריים על פי הוראות סעיף 67(ב) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה- מעצרים),** תשנ"ו-1996 העוסק ב"עיכוב חשוד במקום". סעיף זה מתייחס למצבים בהם מתקיימים שני תנאים מצטברים: יסוד סביר לחשד שהוא עבר עבירה, וכן שהזיהוי היה בלתי מספיק או שלא ניתן לחקור אותו במקום הימצאו. **הצורך בעיכוב חשוד והבאתו לתחנת המשטרה מתקיים, בדרך כלל, כאשר לא ניתן לזמן את החשוד למועד אחר ויש צורך ממשי בחקירתו באופן מיידי.**
8. **בפועל, המשטרה אינה מפעילה את הדרך השגרתיית הקבועה בחוק לעניין חקירת חשוד על ידי זימונו לתחנת המשטרה.** המשטרה מעכבת את הקטינים בביתם ולוקחת אותם לתחנת המשטרה לחקירה. פעמים רבות, אמצעי זה מופעל במקרים בהם הקטינים חשודים בעבירה שביצעו כמה שבועות לפני כן ועל כן נראה, כי השימוש באמצעי זה לא היה מחוייב ונעשה בניגוד להוראות החוק.

המשטרה ביקשה לעכב לצורכי חקירה את מ' ר', קטין בן 12. לשם כך, הגיעו לביתו בשעה שלוש לפנות בוקר כוחות מתוגברים במטרה לקחת את הילד לתחנת המשטרה לצורכי חקירה. בהגעתם לפתח ביתו הם החלו לדפוק על הדלת בלי הפסקה בעוצמה כזו שהעירה את כל השכנים. משנפתח החלון הקטן בדלת הבית בכדי לברר מי זה שדופק בצורה כזו אגרסיבית, התחילו צעקות בין השוטרים לאביו של הקטין שלא הסכים לאופן זה של התנהלות המשטרה. הוויכוח בין הצדדים נמשך כעשר דקות, בסיכומן לא הסכים אביו של הילד לפתוח את הדלת. רק אז, מסרה המשטרה זימון לילד להגיע לתחנה בתוך 24 שעות.³ א.ד' בן 14 מסילוואן, העיד כי כאשר הגיעה המשטרה לעצור אותו בשעות הבוקר המוקדמות, אביו חזר ואמר שוב ושוב לשוטרים כי הוא מתחייב להביא אותו בבוקר לתחנה, ושאינו מסכים שייקחו אותו בשעות הקטנות של הלילה, אבל המשטרה סירבה.⁴

³ עדותו של הקטין מ' ר' נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 24.1.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.

⁴ עדותו של הקטין א.ד נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 24.1.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.

ג. מעצר קטינים כאמצעי אחרון

הכלל:

סעיף 10א לחוק:

“לא יוחלט על מעצרו של קטין אם ניתן להשיג את מטרת המעצר בדך שפגיעתה בחירותו פחותה, והמעצר יהיה לפרק הזמן הקצר ביותר הנדרש לשם השגת המטרה כאמור; בקבלת החלטה על מעצרו של קטין, יובאו בחשבון גילו והשפעת המעצר על שלומו הגופני והנפשי ועל התפתחותו.”

9. בעת שמבקשות הרשויות לשלול את חירותו של אדם עליהן לנקוט בזהירות יתרה. בעצם מעצרו של אדם מתקיימת פגיעה באחת מזכויות היסוד של האדם שמעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. על כן מעצר קטין אמור להיות האמצעי האחרון שנוקטות בו הרשויות ולא כלי שגרתי לצורכי חקירה. בדנ"פ 2316/95 גנימאת נ' מדינית ישראל, פ"ד מט (4) 589, 618, 649 (12.11.95) התייחס השופט מצא לשימוש בכלי המעצר ואמר:

“מעצרו של נאשם מהווה אמצעי חמור. לכן אין להשתמש בו אלא במקרים

בהם הוא נחוץ”

עוד ציין נשיא בית המשפט העליון דאז השופט ברק באותו פס"ד:

“מעצר לצורכי חקירה צריך להתקיים רק במקרים חריגים של חקירה. מעצר

אינו אמצעי חקירה.”

דברים אלו מקבלים משנה תוקף עת מדובר במעצרו של קטינים.

10. למרות שמעצר הינו האמצעי הפוגע ביותר בחירותו של אדם, בחרה המשטרה לעצור קטינים רבים בירושלים המזרחית לצורך הבאתם לחקירה, למרות שניתן היה להשיג את מטרות המעצר גם באמצעות הזמנה לחקירה או באמצעות עיכוב. כך, רבים מהקטינים נעצרו בחשד ליידוי אבנים באירועים שהתרחשו זמן רב לפני המעצר. עולה החשש כי השימוש באמצעי הקיצוני כל כך, נועד להטיל מורא על הקטינים ולגרום להם בדרך זו שלא לשוב ולבצע את המעשים אשר בביצועם הם נחשדים

מ' ר' בן ה- 14 מסילוואן נעצר והובל לתחנת המשטרה ביום 16.1.10 בשעה 3 לפנות בוקר בלא ליווי הוריו, בחשד ליידוי אבנים באירוע שארע כשבועיים קודם לכן. לא ברור מדוע נזקקה המשטרה לאמצעי המעצר זמן שיכלה לזמן את הילד לחקירה ובירור.

11. ממספר עדויות וממפגשים עם ילדים שנעצרו, לא אחת מובעת בפנינו תחושת הילדים, המעוכבים והנעצרים, שמעצרו אינו כלי אחרון בידי המשטרה, אלא כלי שגרתי לאיסוף מידע, להפחדה ולהרתעה.

א' א', בן 15 מעיסאווייה סיפר: “החקירה נמשכה שלוש שעות, כולה התמקדה ביידוי אבנים, דבר שאיני קשור אליו בכלל ולא יודע על מה התבסס החשד שאני יידיתי אבנים. משאלות החוקר והשיטה שלו התברר לי שאין בידם שום הוכחה להאשים אותי בחשד

ליידוי אבנים, והם סתם באו ועצרו אותי. כל יום מתרחשים אצלנו בשכונה מעצרים לילדים שאני מכיר שאינם קשורים למהומות בכלל, אלא מה שקורה שהם עוצרים אותנו בשיטה אקראית על מנת להפחיד ולהרתיע אותנו.⁵

12. **לחקירות ומעצרים מעין אלו השלכות חמורות על הילדים, בעיקר מבחינה נפשית והתנהגותית.** מעצר וחקירה הינם הליכים קשים גם לאדם מבוגר, והדבר מקבל משנה תוקף כאשר מדובר בילדים צעירים. לא בכדי בחר המחוקק לייחד מקום נפרד בחוק לאופן חקירתם ומעצרים של ילדים ובני נוער. ממידע שבידינו עולה, כי המעצרים והחקירות שמבוצעים בניגוד לחוק, משפיעים באופן ניכר על הילדים, שמגלים לאחר המעצר פחד מתמיד מכוחות הביטחון, סובלים מסיוטים ונדודי שינה, הידרדרות בלימודים ושינוי לרעה ביחס שלהם למרחב ולחברה.

מעצרו של הילד מ' ע', בן 12 מסילואן, התרחש בשעות הלילה, ממש למחרת יום הולדתו ה-12. לטענתו, לאורך שלבי המעצר השונים הופעלה נגדו אלימות קשה מצד מספר שוטרים. בעקבות המעצר ומייד לאחריו, חלו שינויים בהתנהגותו של הילד. הוא פנה עם הוריו ביום 17.1.2010 לרופא המשפחה שלו ואובחן כי הוא סובל מנדודי שינה, סיוטים, הרטבה לילית, תלות יתר בהוריו, הידרדרות בלימודיו, אלימות בבית ובחוץ, סימני התנהגות של לחץ כגון תלישת שיער, ירידה בתיאבון ומחשבות טורדניות. הוא הופנה לבדיקה אצל נוירולוג. ביום 22.2.2010, לאחר שמצבו הנפשי החמיר והוא המשיך לסבול מסיוטים ומשינויים התנהגותיים, נפגש הילד עם פסיכיאטרית, אשר קבעה כי הוא זקוק לטיפול פסיכולוגי דחוף לעיבוד הטראומה ממנה סובל.⁶

בחוות הדעת הפסיכולוגית של הילד מיום 11.1.11, יותר משנה לאחר המעצר, נכתב כי ניכר כי סבלו של הילד היה חריף מאוד, הוא כאב עדיין את מה שעבר עליו, אמונו בעולם התערער וגם אמונו בבני אדם אחרים. אמנם חל שיפור משמעותי בתת תחומים מהם סבל הילד, אך עדיין ישנם ביטויים התנהגותיים לטראומה ממנה הוא סבל, כגון קשיים ביכולתו להפנות משאבים בבית הספר לשם לימוד, רגרסיה התנהגותית כאשר הוא שומע רעשים, פלאשבקים וחרדה בכל עת שמשטרה מגיעה לשכונתו, תלישת שיער וקשיים בבניית אמון מחדש בעולם.⁷

⁵ עדותו של הקטין א.א נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 7.2.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.

⁶ ערר למה"ש בגין אלימות שוטרים כנגד מ'ע' האגודה לזכויות האזרח מיום 28.11.10

⁷ חוות דעת הפסיכולוג ענאן סרור לידל מ' ע' מיום 11.1.11

ד. נוכחות הורה בחקירת קטינים**הכלל:**

סעיף 9ח(א) לחוק:

"קטין חשוד... זכאי שהורהו או קרוב אחר יהיה נוכח בחקירתו וכן זכאי הוא להיוועץ במי מהם, ככל הניתן לפני תחילת החקירה..."

החריגים:

סעיף 9ח(א) לחוק:

"...אלא אם כן הביע הקטין התנגדות לכך מנימוק סביר או אם היה מוחזק במעצר, והכל אם סבר קצין מוסמך כי אין במתן אפשרות לנוכחות ההורה או הקרוב האחר כאמור כדי להביא לאחד מאלה:

- (1) פגיעה בטובת החקירה או בטובת הקטין;
- (2) אחד הטעמים המנויים בסעיף 9ז(א); [פגיעה בשלומו הגופני או הנפשי של הקטין או של אדם אחר; שיבוש הליכי חקירה; חשוד בעבירת ביטחון - נ' ע'];
- (3) אחד הטעמים המנויים בסעיף קטן (ג) 2(א) עד (ה) [יפורטו להלן - נ' ע'];
- (4) חשיפת עניין הנוגע לצנעת חייו של קטין אחר."

הכלל:

סעיף 9ח(ב) לחוק:

"הורה או קרוב אחר של קטין חשוד שהתקיימו לגביו הוראות סעיף קטן (א), יוזמן להיות נוכח בחקירה והחקירה תעוכב עד להגעתו."

החריגים:

סעיף 9ח(ג) לחוק:

"על אף הוראות סעיף קטן (ב), רשאי קצין מוסמך להורות, בהחלטה מנומקת בכתב, על התחלת חקירתו של קטין כאמור באותו סעיף קטן בלי להמתין לנוכחות הורהו או קרוב אחר –

- (1) אם ההורה או הקרוב האחר לא הגיע לחקירה בתוך זמן סביר בנסיבות העניין מהמועד שבו הוזמן;
- (2) אם שוכנע כי המתנה כאמור עלולה להביא לאחד מאלה, ובלבד שחקירת הקטין בלא נוכחות הורהו או קרוב אחר תימשך רק כל עוד מתקיים הטעם שהצדיק את אי-המתנה כאמור:
 - (א) פגיעה בשלומו הגופני או הנפשי של הקטין;
 - (ב) סיכול או שיבוש של החקירה או של חקירתם או מעצרו של חשודים נוספים בקשר לאירוע שלגביו נחקר הקטין;
 - (ג) מניעת גילוי ראיה או תפיסת חפץ הקשור לעבורה שהקטין חשוד בביצועה;
 - (ד) סיכול של מניעת עבירות נוספות;
 - (ה) מניעת שחרורם ממעצר של הקטין או של חשודים אחרים;
- (3) לא ניתן לאתר מי מהם במאמץ סביר."

הוראות נוספות:

סעיף 9ח(ו) לחוק:

"נכח הורהו של קטין... בחקירת הקטין, לא יתערב במהלך החקירה ולא יצא מחדר החקירה..."

סעיף 9ח(ז) לחוק:

"ראה חוקר כי הורהו של קטין ... מפריע לחקירה באופן שאינו מאפשר לנהלה, מתערב בחקירה אף שהורהו שלא לעשות כן או מאיים על הקטין באופן ישיר או מרומז, רשאי החוקר ... להרחיק את ההורה ... מן החקירה."

13. למרות החובה לאפשר נוכחות הורה בחקירת קטינים, המשטרה משתמשת בחריגים לכלל זה כדבר שבשגרה ובכך אינה מאפשרת את נוכחות ההורים במהלך החקירה. חשיבות נוכחות ההורים בחקירת הקטין הוסברה בדברי ההסבר לתיקון החוק: **"הצורך בהוראות מיוחדות כאמור נובע מהחשש כי לאור הקושי של קטין לעמוד בלחץ של חקירה וכן לאור נטייתו לותר על זכויות הנתונות לו על פי חוק כחשוד שטרם הוכחה אשמתו, עלול הקטין להודות לעתים במעשים שלא עשה."**⁸ השילוב בין מעצר הקטינים באישון לילה, חקירתם כשהם מותשים ולאחר שישנו שעות מעטות בלילה, וחקירתם לבדם ללא נוכחות ההורים, יוצר מצע נוח ומסוכן לגביית הודאות שווא מהקטינים ולפגיעה נפשית בהם. החוק קובע עוד, כי יש לנמק ולתעד בכתב החלטה שלא להזמין את ההורה להיות נוכח בחקירה (סעיף 9(חד)). בפועל, תיעוד זה נעשה על ידי שימוש בטופס סטנדרטי, תוך סימון הנימוק הרלוונטי ב"וויי", ללא שום הסבר אמיתי לעניין הצורך בשימוש בחריג. מילוי טופס מסוג זה, בצורה כללית ושטחית למדי, אינו מאפשר ללמוד דבר על הסיבות האמיתיות למניעת נוכחות ההורה בחקירה. בכך פוטרת עצמה המשטרה, הלכה למעשה, מכיבוד הכלל הבסיסי הקבוע בחוק.

ביום 10.1.10 ביצעו כ- 10 שוטרים עיכוב של 6 קטינים בסילוואן בין השעות 5:00-3:00 לפנות בוקר. הקטינים הוצאו מבתיהם בידי השוטרים והובלו לתחנת המשטרה בלא ליווי הוריהם. חקירתו של מ' ע' בן ה- 12 התנהלה ללא נוכחות הוריו, מהטעם כי ההורה לא הגיע בתוך זמן סביר.

חקירתו של ע' א' בן ה- 12 התנהלה גם היא ללא נוכחות הוריו מהטעם של "חשש לפגיעה בטובת החקירה או בטובת הקטין", וכן בשל החשש כי נוכחות ההורה עלולה לפגוע בשלומו, בהתבסס - ככל הנראה - על דבריו של הילד כי הוריו יכו אותו אם ישמעו על דבר מעצרו. ואולם, מתיעוד חקירתו של הילד עולה כי על אף החשש מפני תגובת הוריו, ביקש הילד מספר פעמים באופן ברור את נוכחות אביו בחקירתו. למרות זאת, כאמור, לא הורשה אביו להיות נוכח בעת החקירה.

ביום 16.11.2010 נעצרו 4 קטינים בצו בית משפט בחשד לידוויי אבנים. הקטינים נעצרו בלילה והובלו ללא הוריהם לחקירה במשטרה. בדו"ח הפעולה מצוין כי לכל ההורים נאמר כי הם רשאים להיות נוכחים בחקירה, אולם כולם טענו שאינם מעוניינים.

אחד מהקטינים שנעצרו, מ' ר' בן ה- 14 מסילוואן, נעצר בחשד לידוויי אבנים באירוע שארע כשבועיים קודם לכן. הוריו של הקטין לא נכחו בחקירה. אמו של הקטין טענה בדיון בבית

⁸ הצעת חוק הממשלה, עמ' 473.

המשפט כי היא לא הוזמנה לחקירה, וכי אילו היתה יודעת על זכותה לעשות כן - היתה מתלווה אל בנה. טענה זו לא הוכחה על ידי המשטרה.⁹

14. מעבר לשימוש בחריגים הקבועים בחוק באופן תדיר כאילו היו הם הכלל, מפרשת המשטרה ומיישמת את אותם חריגים בצורה רחבה למדי. הורים שהגיעו לתחנת המשטרה לאחר שילדיהם עוכבו, נאלצו להמתין שעות בפתחי התחנה ללא כל הסבר. הורים שהוכנסו לחקירות ילדיהם עברו חוויות קשות של עלבון עד פגיעה בכבודם, עת נאלצו לשבת בשקט בזמן שחוקרי המשטרה צועקים, מאיימים ודופקים על השולחן בפני ילדיהם, ומי מהם שהתנגד לכך הוצא מייד מחדר החקירות בזמן שבנו נשאר לבדו להמשך חקירה עם אותו חוקר.

כך העיד א' ד', בן 14.5 מסילוואן: "רק כעבור ארבע שעות המתנה הכניסו את אבא שלי שישב כל הזמן הזה מחוץ לתחנה. לאחר שאבא נכנס הם חקרו אותי למשך שעה ואז הסתיימה החקירה."¹⁰

ג'מאל אלאשקר, אב לשני ילדים שנעצרו העיד, כי הוא עמד שלוש שעות בכניסה לתחנת המשטרה במגרש הרוסים עד שאפשרו לו להיכנס לחקירה של בניו. בעת שנכנס האב לתחנה הוא נחקר בעצמו בחשד להסתת בניו, ורק לאחר מכן הוכנס לחקירת אחד מבניו. כאשר התחיל החוקר לצעוק על הילד ולאיים עליו על מנת שיודה במיחוס לו, התנגד האב לדפוס התנהלות החקירה והחל עימות מילולי בינו לבין החוקר, שהוציא את האב מחוץ לחדר החקירות.¹¹

15. חמורה יותר היא התנהלות המשטרה בביצוע חקירות רבות לילדים בזמן הסעתם בתוך הרכבים המשטורתיים טרם הגעתם לתחנות המשטרה, דבר שמונע את נוכחות הוריהם או קרובי משפחה בזמן החקירה, מאחר שהמשטרה אינה מאפשרת למי מהם להתלוות לילד ברכב המשטורתי. חשוב להדגיש: בדקות הראשונות של המעצר, שמתבצע לרוב בשעות הלילה, הילדים עייפים מאוד ושרויים בלחץ ובפחד מעצם מעצרם. קיום חקירה משטרתית בזמן הזה הוא פסול מכל וכל, ומהווה ניצול לרעה של המרות המשטרתית ביחס לאוכלוסייה כה חלשה בזמן הפגיע ביותר.

בחודש נובמבר 2010 נעצר א' א', בן 15 מעיסאווייה, בשעה 4:00 לפנות בוקר. הוא מספר: "הם שמו אותי באחד הרכבים, ולאחר חמש דקות שאל אותי הנהג אם אני מעשן ואיפה נמצא בית הספר שלי ובאלו דרכים אני משתמש כל יום בדרכי לבית הספר. הנהג המשיך כך

⁹ מ 5791/09 מדינת ישראל נ' פלוני, פרוטוקול דיון בבית המשפט מיום 17.11.2009.
¹⁰ עדותו של הקטין א.ד. נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 24.1.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.
¹¹ עדותו של ג'מאל אל-אשקר נגבתה ביום 3.3.11 על ידי מחמוד קראעין מהאגודה לזכויות האזרח.

בערך 20 דקות לשאול אותי שאלות, ואני עונה, עד לכמה דקות לפני שהגענו לתחנת המשטרה.¹²

חקירתו של מ' ע' בן 15 מעיסאווייה התבצעה גם כן ברכב המשטרתי בדרכו לתחנה. הוא מספר: "ברכב שאלו אותי מספר שאלות על אירועי יידי אבנים שלא היו ידועים לי בכלל, במצב שהייתי בו היה לי מאוד קשה לענות או לחשוב איך להגיב על שאלות החייל שנהג.¹³"

16. חשוב לציין, כי הוראת פקודת המשטרה "עבודת המשטרה עם קטינים" ביחס לנוכחות הורים בחקירת ילדיהם, עומדת בניגוד להוראת חוק הנוער.

בסעיף 3(ג)(1)(ג) לפקודת המשטרה נאמר:

"בחקירת קטינים עד גיל 14, חובה לאפשר נוכחות הורה או אפוטרופוס. בחקירת קטינים מעל גיל 14, אין חובה לאפשר נוכחות הורה או אפוטרופוס"

אולם נראה כי בפועל המשטרה הפסיקה לעשות שימוש בהקלה הקבועה בנוהל. ממספר עדויות ושיחות עם הורי ילדים שנעצרו מתקבל הרושם, כי לאחרונה מאפשרת המשטרה במקרים מסויימים את נוכחות ההורים בחקירתם של ילדים בגילאי 14-18. בנסיבות אלו, בהן נוהל המשטרה עומד בניגוד להוראת החוק, וממילא איננו מיושם בקפידה על-ידי המשטרה עצמה, נראה לנו כי יש להורות על ביטול סעיף זה בנוהל, או התאמתו להוראת החוק.

ה. מעצר וחקירה בשעות הלילה

הכלל:

מעצר: סעיף 4(א)(7) לפקודת המשטרה "עבודת המשטרה עם קטינים":
"המעצר יבוצע בשעות היום, אלא אם דחייתו עלולה להכשיל את החקירה. אישור למעצר קטין בשעות הלילה, יינתן על ידי ראש מחלק נוער או קצין נוער או ראש משרד חקירות"

חקירה: סעיף 9 לחוק:

"קטין חשוד לא ייחקר בתחנת המשטרה בשעות הלילה..."

סעיף 9ד(א) לחוק:

"...שעות הלילה" –

(1) לגבי קטין שטרם מלאו לו 14 שנים – השעות שבין 20:00 ל-7:00;

(2) לגבי קטין שמלאו לו 14 שנים – השעות שבין 22:00 ל-7:00.

סעיף 3(ג)(2)(א) לפקודת המשטרה "עבודת המשטרה עם קטינים":
"ככלל, תיערך חקירת קטין בשעות היום."

החריגים:

סעיף 9 לחוק:

¹² עדותו של הקטין א.א נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 7.2.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.
¹³ עדותו של הקטין מ.ע נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 5.2.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.

"...ואולם רשאי קצין מוסמך להורות, בהחלטה מנומקת בכתב, כי קטין חשוד ייחקר בשעות הלילה באחד מאלה:

(1) העבירה שהוא חשוד בביצועה נעברה בסמוך למועד עיכוב הקטין או מעצרו;

(2) העבירה שהוא חשוד בביצועה היא עבירה מסוג פשע, או עבירה מסוג עוון המנויה בתוספת, והקצין המוסמך שוכנע כי דחיית החקירה עלולה להביא לאחד מהמקרים המנויים בסעיף 9(ג)2; [פגיעה בשלומו הגופני או הנפשי של הקטין; סיכול או שיבוש של החקירה; מניעת גילוי ראיה; סיכול של מניעת עבירות נוספות; מניעת שחרור ממעצר של הקטין או חשודים אחרים - נ' ע']

(3) הקטין והורהו נתנו את הסכמתם לחקירה בשעות הלילה, ובלבד שלא תתאפשר חקירתו של הקטין בשל הסכמתם כאמור אחרי השעה 00:00.

סעיף 3(2)(ב) לפקודת המשטרה בעניין קטינים:

"...דחיית החקירה עלולה להכשילה או שהיא דרושה לטובתו או לביטחונו של הקטין...".

17. הכלל הוא כי חקירת קטינים תעשה בשעות היום וכך גם מעצרים. חריגה מכלל זה אפשרית במקרים חריגים בלבד. למרות שפקודת המשטרה מציינים מפורשות כי מעצר ילדים יבוצע במהלך היום, רבים מהמעצרים של ילדים בירושלים המזרחית מבוצעים בשעות הלילה, כך עולה מאוסף העדויות שבידי האגודה לזכויות האזרח. המשטרה אינה מכחישה עצם המעצר והחקירה של הקטינים בשעות הלילה, אולם מסתפקת בטיעונים כלליים להחלטה לקיום מעצרים וחקירות של קטינים במהלך הלילה, כדוגמת "סיכול או שיבוש החקירה", או בטיעון שמעצרי לילה מבוצעים "משיקולים מבצעיים ומשיקולים הקשורים בטובת החקירה"¹⁴, ובכך מרוקנת את החוק מתוכנו.

מ' ע', בן 12 מסילואן, עוכב בביתו ביום 10.1.10 בשעה 4 לפנות בוקר בחשד ליידוי אבנים כשבוע לפני כן. לא ברור מה הדחיפות במעצרו וחקירתו של קטין בשעות הלילה בקשר לאירוע שעל פי החשד התרחש שבוע ימים לפני כן.

18. במקרים רבים נעצרים או מעוכבים קטינים בשעות 3-5 לפנות בוקר, ומובאים לחקירה בשעות הבוקר המוקדמות. חקירות קטינים בשעות אלו אסורה, אלא במקרים חריגים ביותר כפי שמפרט אותם החוק. חקירתם של הקטינים בשעות האלו לאחר שהוצאו ממסגרתיהם לתחנות משטרה, המתנינו מספר שעות עד לתחילת החקירה ולאחר לילה ללא שינה, מעלה את הסיכון מפני הודאות שווא ופוגעת בשל כך בזכויותיהם של הקטינים.

מ' ע', בן 16 מעיסאווייה, נעצר בביתו בשעה 3:30 לפנות בוקר. רק בשעה 5 הוא הגיע לתחנה, משום שלאחר מעצרו ביצעה המשטרה עוד חמישה מעצרים באותו כפר. עם הגעת הילד

¹⁴ תשובת המשטרה לאגודה לזכויות האזרח מיום 14.11.10 בעניין מעצרי קטינים בירושלים המזרחית בניגוד לחוק.

לתחנת המשטרה החלה חקירתו בשעה חמש לפנות בוקר, שעה שאסור לחקור בה קטינים על פי החוק.

19. יודגש, כי החשש מפני גביית הודאות שווא מהקטינים עלה בדברי ההסבר להצעת החוק עת הוסבר הצורך בנוכחות הורה בחקירת הקטין, ומכאן גם ביקשה הצעת החוק לנקוט בצעדים שימנעו מצב כה מסוכן: "החשש כי לאור הקושי של קטין לעמוד בלחץ של חקירה וכן לאור נטייתו לוותר על זכויות הנתונות לו על פי חוק כחשוד שטרם הוכחה אשמתו, עלול הקטין להודות לעתים במעשים שלא עשה"¹⁵. לא בכדי יוחדה חקיקה נפרדת לאופי ההתנהלות עם קטינים בהליכים פליליים ונקבעו כללים ברורים ומדויקים שמחייבים את רשויות האכיפה בכל מגעם עימם. במקרים כאלו על המשטרה לפעול ברוח החוק ובהתאם לכלליו.

ו. כבילת קטין עצור במקום ציבורי:

הכלל והחריגים:

סעיף 10ב לחוק הנוער:

"...לא יוחלט על כבילת קטין עצור אם ניתן להשיג את מטרת הכבילה בדרך שפגיעתה בקטין פחותה, וכבילתו תהיה לפרק הזמן הקצר ביותר הנדרש לשם השגת המטרה כאמור; בקבלת החלטה על כבילתו של קטין יובאו בחשבון גילו והשפעת הכבילה על שלומו הגופני והנפשי."

סעיף 9א לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996:

"עצור לא יהיה כבול במקום ציבורי אלא לפי הוראות אלה:

(1) שוטר סבר כי קיים חשש סביר שהעצור עלול לעשות אחד מאלה:

(א) להימלט או לסייע לאחר להימלט;

(ב) לגרום נזק לגוף או לרכוש;

(ג) לפגוע בראיות או להעלימן;

(ד) לקבל או למסור חפץ שעשוי לשמש בביצוע עבירה או לפגוע בסדרי מקום המעצר;"

סעיף 9א(5) לחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה - מעצרים), תשנ"ו-1996:

"לענין סעיף זה, 'מקום ציבורי' – מקום שלציבור או לחלק ממנו גישה אליו."

20. למרות חומרת השימוש בכבילה כלפי קטינים, רבים מהקטינים העצורים והמעוכבים בירושלים המזרחית התלוננו כי נאזקו בידיהם על ידי שוטרים בזמן שהובלו לתחנת המשטרה, או בתוך התחנה. כבילת הקטינים מנוגדת להוראות החוק ואין בה כל הצדקה אלא במקרים חריגים לאחר מיצוי כלל הדרכים החלופיות להשגת מטרת הכבילה. לשון החוק מתנה את הכבילה לזמן הקצר ביותר תוך התחשבות בגיל והשפעת הכבילה על שלומו הגופני והנפשי של הילד, לאור המודעות להשלכות החמורות שיכולות לנבוע מעצם הכבילה.

¹⁵ הצעת חוק הממשלה, עמ' 473.

21. חשוב להדגיש: שני הסעיפים המצוטטים לעיל המתירים כבילה, עוסקים בכבילה של **עצורים**, ומכאן שכבילה של קטינים **מעוכבים** אסורה. יחד עם זאת, מעדויות של ילדים שעוכבו על ידי המשטרה עולה, כי המשטרה איננה מבחינה לעניין זה בין מעצר ועיכוב, ונוהגת לאזוק קטינים גם בעת ביצוע עיכוב לתחנת המשטרה.

22. מעבר לכך, כבילתו של קטין באזיקים או אזיקונים בהיותו חשוד בלבד, כשעדיין לא הוכחה אשמתו, כאשר המעצר והאיזוק נעשה בסביבה בה הוא חי ובפני אנשים שמכירים אותו, גורמת לסטיגמה עבריינית והשפלה חזקה ביותר, עד כדי פגיעה בכבודו של הקטין.

א' א', בן 15 מעיסאווייה, סיפר כי מייד עם הוצאתו על ידי המשטרה מהבית ובלי שום סיבה מוצדקת, אזקו לו את הידיים מקדימה, א' נעצר ל-24 שעות¹⁶.

מ' ע', בן 16 מעיסאווייה, העיד כי במהלך חקירתו הוא היה אזוק בשתי ידיו מקדימה, מ' נעצר כחמישה ימים במעצר¹⁷.

א' ד', בן 14.5 מסילוואן, אמר שהוא נאזק כשידיו מאחורי הגב, עם הגעתו לתחנת המשטרה במגרש הרוסים, א' נעצר ליומיים¹⁸.

באירוע שהתרחש ב-28.2.11 בשעה 20:15 בערך, עיכבה המשטרה חמישה קטינים מסילוואן. עדים שנכחו במקום סיפרו כי המשטרה דחפה ומשכה בצורה אגרסיבית את כל הילדים במעלה הרחוב, תוך איזוק ידיהם של הילדים לעיני הכל.

מעדותו של אדם בגיר, אשר עוכב באותו אירוע, עולה כי בכניסתו לתחנה בשעה 16:00 ראה כי חמשת הילדים הוחזקו ליד המעלית כאשר כולם אזוקים, שניים מהם ישבו על הרצפה, אחד מהם היה קשור לכסא, ילד אחר ישב על כסא כאשר הוא אזוק באזיקון הדוק במיוחד שגרם לו לכאבים, והילד האחרון ישב גם כן בין יתר הילדים אזוק בידיו¹⁹.

ז. עיכוב ומעצר של קטינים שאינם ברי עונשין

הכלל:

סעיף 134 לחוק העונשין תשל"ז 1977:

"לא יישא אדם באחריות פלילית בשל מעשה שעשה בטרם מלאו לו שתים עשרה שנים".

סעיף 3ב(1) לפקודת המשטרה "עבודת המשטרה עם קטינים":
"בקטין שאינו בר עונשין החשוד בביצוע עבירה, יש לנהוג כבעד. אין לעצרו, אין לפתוח תיק פלילי..."

סעיף 3ב(2) לפקודת המשטרה "עבודת המשטרה עם קטינים":
"ניתן לעכב קטין שאינו בר עונשין, לצורך בירוק פרטיו או לצורך הפגשתו עם פקיד סעד שיוזמן לחקירה"

¹⁶ עדותו של הקטין א.א נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 7.2.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.
¹⁷ עדותו של הקטין מ.ע נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 5.2.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.
¹⁸ עדותו של הקטין א.ד נגבתה על ידי מחמוד קרעין מהאגודה לזכויות האזרח ביום 24.1.11, פרטיו המלאים שמורים באגודה.
¹⁹ פנייתה של עו"ד לאה צמל למשטרה מיום 6.3.11 בעניין אלימות שוטרים נגד קטינים בסילוואן.

23. למרות שהוראות החוק ונהלי המשטרה ברורים, עוכבו ונעצרו בירושלים המזרחית קטינים שהנם מתחת לגיל האחריות הפלילית והמשטרה נהגה בהם בפועל כחשודים לכל דבר. גם מקום שהמשטרה מודעת שמדובר בקטין מתחת לגיל האחריות הפלילית היא לא מבדילה ולא מבחינה באופן ניהול חקירתם של ילדים אלו לעומת ילדים שהינם ברי עונשין: השוטרים מעכבים את הילדים לשעות ארוכות, אוזקים אותם, מאיימים עליהם בחקירות, צועקים עליהם ומנסים בכל דרך לדלות מהם מידע על המתרחש באירועים בשכונות מגוריהם. חשוב להדגיש בהקשר זה, כי ככל שגיל הילד נמוך יותר, כך הסיכוי שייגרם לו נזק נפשי וטראומה כתוצאה מהמעצר גבוה יותר. מעבר לכך, המשטרה אינה מקפידה לברר בשעת ביצוע המעצר או העיכוב, האם הילד הוא בר עונשין אם לאו. ברבים מהמקרים מגלים השוטרים כי מדובר בקטין מתחת לגיל האחריות הפלילית רק עם הגעת הקטין לתחנת המשטרה, דבר שהיה יכול להימנע לו היו השוטרים טורחים לברר זאת מלכתחילה.

באחד המקרים הגיעה המשטרה לביתו של הקטין מ' ע' מסילוואן, בשעות הבוקר המוקדמות ולקחה את הילד לתחנת המשטרה, ההורים ציינו מופרשות בפני המשטרה שהילד עדיין מתחת לגיל האחריות הפלילית, וביקשו להביא אותו בשעה יותר מאוחרת לתחנה, אך המשטרה סירבה ולקחה את הילד לחקירה.

ב-9.2.11 הגיעה המשטרה לביתו של הקטין א' א' בן ה-9 מסילוואן בשעה 5 לפנות בוקר וזימנה את הילד לחקירה בפעם השלישית, חרף גילו הצעיר. בכל פעם, מתמקדת חקירתו של הקטין בעניינם של ילדים אחרים, החשודים במעורבות באירועים שמתרחשים בשכונת מגוריו. כעבור שעה וחצי של חקירה שוחרר הילד לביתו לאחר שהוריו נתבקשו לחתום על ערבות בסך 3000 ₪.

24. כמו כן, ישנן עדויות מטרידות במיוחד, לפיהן מספר ילדים מתחת לגיל 12 נלקחו ונחקרו על ידי המשטרה, ולמרות גילם הצעיר הם ספגו אלימות קשה מהשוטרים, חלקם בזמן מעצרים בשכונות מגוריהם ואחרים בתוך תחנות המשטרה. **הגם שלטענת המשטרה יש צורך בעיכובם של ילדים אלו - עיכוב המתבצע, כאמור, בניגוד לחוק - אין כל הצדקה לשימוש באלימות מכל סוג שהיא כנגד עצורים, לא כל שכן קטינים.**

מ' מ', ילד בן 10 מסילוואן, חזר בחודש אוקטובר 2010 מחקירה כשעל גבו חבורות שספג, לדבריו, בשעת המעצר מהרחוב בשכונת מגוריו²⁰. גם הילד א' ר' בן ה-7 מסילוואן מעיד על דפוס התנהלות אלים מצד המשטרה בניסיון לעצרו ביום 25.11.10, כאשר קיבל בעיטה וסטירה משוטר שחשד בו כי יידה אבנים²¹.

²⁰ מכתב ציבורי מטעם 60 מומחי ילדים לנשיא המדינה וראש הממשלה, מיום 23.11.10

בכתבה שהתפרסמה ב-ynet ביום 3.3.11 דווח כי: "ביום שני נעצר מ' בחשד לידידי אבנים. לאחר שלא חש בטוב, הילד שוחרר ולדברי הוריו בהמשך גם הקיא דם. בבית החולים התברר שהוא סובל משבר בארובת העין. קשרו והיכו אותו בראש, סיפר ל-ynet. המשטרה טענה כי הקטין נתפס על חם בעת שיידה אבנים"²².

ח. סיכום והמלצות

25. מעיון בתיקי חקירה של קטינים ומתלונות קטינים שהגיעו אלינו עולה כי ככלל, קטינים נחקרים ללא הוריהם כשהם עייפים, מותשים ומפוחדים לאחר שהוצאו ממיטתם באמצע הלילה והובלו לתחנת משטרה, לעיתים כשהם אזוקים. זכותם לנוכחות הוריהם בחקירה ממומשת למראית עין בלבד או לא ממומשת בכלל בתואנות שונות.
26. **נראה כי החריגים להוראות החוק תפסו את מקום ההוראות עצמן ואין השוטרים מאפשרים לקטינים לממש את זכויותיהם.** קרי, את הכללים והעקרונות החשובים של החוק החליפו הדו"חות והטפסים שממלאת המשטרה כאשר אינה מקיימים את הכלל הקבוע בחוק אלא את החריג מטעמו.
27. **לא ידוע לנו על קיומו של גורם כלשהו בתוך המערכת השלטונית אשר דורש דין וחשבון על השימוש התדיר בחריגים אלו בחוק הנוער.** לאור רוחב התופעה ומסוכנותה אנו ממליצים על מינוי של גורם האחראי על חקירות קטינים, שיוכל לפקח על כל התחום ויראה את מכלול התמונה ושיהיה ביכולתו גם לבדוק כל מקרה לגופו.
28. השימוש בחריגים לחוק והפרתו על ידי השוטרים כמפורט לעיל, מרוקנים את החוק מכל תוכן ומונעים מהקטינים את ההגנות המוקנות להם. **על המשטרה ליישם את לשון החוק ולשמור על טובתם של הילדים ברוח האמנה לזכויות הילד כלהלן:**
- א. עיכוב או מעצר של קטין לצורך הבאתו לחקירה הינו צעד קיצוני המלווה בפגיעה חמורה בחירותו של הקטין, מחזק את תיוגו כעבריין ועלול לגרום לנזקים נפשיים לקטינים. מעצרי קטינים אמורים להיות האמצעי האחרון שנוקטות בו הרשויות ולא כלי שגרתי לניהול חקירות. **על המשטרה להפעיל את המנגנון השגרתי הקבוע בחוק לעניין חקירת חשוד קטין על ידי זימונו לתחנת המשטרה.**
- ב. אחת הזכויות החשובות והייחודיות ביותר שמעניק חוק הנוער לקטין, היא הזכות לנוכחות הורה בחדר החקירות בזמן חקירת הקטין. אך השימוש התדיר של המשטרה בחריגים הקבועים בחוק, ביצוע חקירות לילדים בזמן הסעתם ברכבים המשטרתיים טרם הגעתם לתחנות המשטרה, ומניעת נוכחות הוריהם או קרובי משפחה בזמן חקירתם, מכרסמים בזכות הייחודית הזו באופן ניכר עד כדי ביטולה

²¹ אבי יששכרוף, המשטרה פתחה השנה תיקים נגד אלף קטינים ממזרה י-ם, מיום 1.12.10, הארץ.

<http://www.haaretz.co.il/hasite/spages/1201539.html>

²² עומרי אפריים, **בן 11 מסילואן: "מסתערבים קשרו אותי והכו"** ynet 3.3.11, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4036859,00.html>

המוחלט. על המשטרה להפסיק להשתמש בפרשנות המרחיבה של החריגים ולחקור את הילדים אך ורק בנוכחות הוריהם.

ג. עוד יוער, כי מקום שנוהל המשטרה עומד בניגוד להוראת החוק, כמפורט לעיל, יש להורות על ביטול סעיף זה בנוהל ו/או על תיקונו והתאמתו להוראת החוק.

ד. המשטרה מסתפקת בהנמקות כלליות בהחלטה לקיום מעצרים וחקירות של קטינים במזרח ירושלים במהלך הלילה. זאת למרות שהחוק ופקודות המשטרה מציינים מפורשות, כי מעצר ילדים יבוצע במהלך היום. יודגש, כי עצם חקירתם של הקטינים בשעות האלו לאחר שהוצאו ממיטותיהם לתחנות משטרה, המתינו מספר שעות עד לתחילת החקירה ולאחר לילה ללא שינה, היא בעייתית ועלולה להביא להודאות שווא. על המשטרה לפעול בהתאם להוראות החוק גם בעניין זה, ולהפסיק את מעצרי הקטינים וחקירתם בשעות הלילה.

ה. כבילת הקטינים מנוגדת להוראות החוק ואין בה כל הצדקה אלא במקרים חריגים לאחר מיצוי כלל הדרכים החלופיות להשגת מטרת הכבילה. למרות חומרת השלכות השימוש בכבילה כלפי קטינים, רבים מהילדים העצורים והמעוכבים בירושלים המזרחית התלוננו כי נאזקו בידיהם על ידי שוטרים בזמן שהובלו לתחנת המשטרה, או בתוך התחנה ובזמני חקירה. על המשטרה להפסיק את השימוש השגרתי בכבילתם של קטינים שהינם בגדר חשודים בלבד, וכן להימנע משימוש בכבילתם של קטינים עצורים כדבר שבשגרה, אלא לאחר מיצוי כלל החלופות שעומדות בפניה להשגת מטרת הכבילה.

ו. בשנה שעברה עוכבו ונחקרו בירושלים המזרחית מספר קטינים מתחת לגיל האחריות הפלילית (12 שנה), והמשטרה נהגה בהם כחשודים לכל דבר. המשטרה אינה מקפידה להבחין ביחסה הן בחדרי החקירות והן בזמן מעצר ועיכוב האם הילד הוא בר עונשין או לא, ונוהגת בכולם דין שווה. כמו כן, קיימות עדויות על אלימות שהופעלה מצד השוטרים נגד אותם ילדים. על המשטרה להפסיק לאלתר כל שימוש בכוח נגד הקטינים, להקפיד הקפדה יתרה במגעה עם קטינים שאינם ברי אחריות פלילית בעת עיכובם וחקירתם, ולהבחין בינם לבין ילדים מעל גיל 12 כפי שהחוק מחייב.

29. חשוב להדגיש: ההשלכות של המעצרים והחקירות שמבוצעים בניגוד לחוק מרחיקות לכת ומשפיעות באופן ניכר על הילדים, בעיקר מבחינה נפשית והתנהגותית. כמסובר לעיל, קטינים רבים סובלים מתגובות נפשיות קשות בעקבות מעצרים ומתמודדים עם פחד מתמיד מכוחות הביטחון, סובלים מסייטים ונדודי שינה, הידרדרות בלימודים ושינוי לרעה ביחס שלהם למרחב ולחברה, ועוד. לאור זאת, על המשטרה להתייחס לילדים ברגישות הנדרשת בשל גילם, התפתחותם הפיזית והרגשית וההשלכות שנובעות מעצם המגע שלהם עם רשויות האכיפה מבחינה חברתית ונפשית, כל זאת תוך שמירה על כבודם של הקטינים ומתן משקל ראוי לשיקולים שיקומיים ושילובם בחברה.